

Antoni Tàpies parla del pintor

“Miró ens va obrir els ulls”

Joan Miró va marcar la trajectòria artística i personal d'Antoni Tàpies. La màgia de la pintura de Miró i el seu arrelament al país van ser decisius per a l'artista de Dau al Set. Antoni Tàpies explica per a EL TEMPS alguns records, experiències i influències que va rebre de Joan Miró.

L'hivern de 1934 la revista *D'ací d'allà* presentava un número especial de Nadal, coordinat per Josep Lluís Sert i Joan Prats, sobre l'art contemporani. Era el número 179. Incloïa dos gravats de Joan Miró (un que il·lustrava la portada i un altre a l'interior), reproduccions en color i en blanc i negre d'obres dels artistes d'avantguarda més importants de l'època, com ara Kandinsky, Arp, Ferrant, Léger, Gris, Picasso, Braque, Dalí..., i textos de J. V. Foix, Sebastià Gasch o Magí A. Cassanyes, entre altres. Era el primer monogràfic que explicava l'art més avançat que es desenvolupava a Europa. Com deia a l'editorial Carles Soldevila, director de la publicació: “Tothom parla d'art modern; tothom espigola en els seus conreus; tothom hi pacta amb més o menys bona voluntat; però ningú no s'arrisca a donar una visió de conjunt d'aquest moviment que, espia a través dels finestrons o de les esclatxes, produeix una sensació més càdica del que correspon a la seva condició de cosa fèrvida i jovenívola”.

Per a les noves generacions d'artistes catalans, aquest número de *D'ací d'allà* fou fonamental. I Antoni Tàpies, és clar, no n'era una excepció. Tal com ell ha explicat en el llibre *Memòria personal*: “Res no hi va haver de semblant, que si bé de moment em va desconcertar totalment, a la llarga em trastornés tant ni que tingués tanta repercussió en la meua vida. Aquest número del *D'ací d'allà* m'ha acompanyat tota la vida i encara el tinc al meu costat, ara dedicat pels seus autors”. La revista *D'ací d'allà* és, doncs, el punt de partença.

—*A través del D'ací d'allà descobreix l'obra de Miró?*

—Les primeres coses que vaig veure de Miró em sembla que van ser les reproduccions que hi havia aquí.

—*Com va captar Miró, en aquell moment?*

—El Cassanyes feia un article sobre Miró i deia que anava vers la màgia. Tot això em va agradar molt. Perquè en aquella època a casa meua també teníem llibres sobre altres civilitzacions; jo havia vist fotografies de l'art africà, pre-colombí i l'asiàtic i veia que realment aquelles arts que no tenien un valor oficial i acadèmic, precisament pel seu exotisme, per a mi eren molt atractius. I, Miró, el vaig encaixar una mica amb aquesta il·lusió pel que era exòtic; i sobretot, aquesta idea de la màgia de seguida em va fer molt d'efecte. Vaig veure que les obres d'art podien ser com un talismà. Més que una finestra en què es descriuen unes escenes, que és la pintura tradicional, per mi la pintura va esdevenir un objecte màgic, un talismà que només tocant-lo ja et podia produir uns efectes beneficiosos o malèfics. I Miró estava molt arrelat en les arts prehistòriques, fins i tot en els dibuixos infantils o els de dementats...

—*La portada del D'ací d'allà era de Joan Miró. ¿Què representava aquest fet?*

—Potser va ser la manera de fer-nos entendre que Miró era la figura essencial, malgrat que en el número hi ha des de Picasso, Matisse, Braque, Giacometti, Arp i Dalí, semblava que els autors (Prats i Sert) qui volien destacar era a Miró. La prova és que també hi van encartar un Pochoir, de tendència molt sorprenent.

—*La primera vegada que coneix Miró és al taller, en un encontre que prepara Joan Prats... ¿Quin efecte li va causar en aquell moment?*

—Va ser bastant xocant, perquè en aquella edat teníem una idea dels artistes així una mica bohèmia, una miqueta deixada anar, diguem... En canvi el Miró era d'una pulcritud tremenda: ben vestit, ben pentinat. I el taller també reflectia aquesta manera de ser. Ell ho tenia tot ben posat, com en una clínica. Era una mica una tendència que hi havia en aquells moments, que l'ar-

tista fos higiènic, feien gimnàstica tots i volien les coses molt netes i ordenades...

—Però no es van dir dos mots aquell dia...

—No. Ell tampoc no parlava, era molt retret. Al principi que el vam veure era difícilíssim d'arrencar-li una paraula. En canvi, després, quan vam agafar confiança era una persona normalíssima. I ara comprenc molts dels seus silencis, perquè els joves de vegades també dèiem impertinències i no li agradava de contestar-les. Però després va ser una persona d'un gran afecte, molt *carinyosa*. No solament va entendre la meua pintura i m'estimulà com a artista,

sinó que fins i tot va intervenir perquè jo tingués el mateix marxant que ell tenia a París, el vell Maeght, que ara ja és mort. Ell va venir un dia a casa, juntament amb en Llorens Artigas, com uns ambaixadors, per a convèncer-me que anés a la galeria del Maeght. Perquè jo treballava amb una altra galeria, la Stadler. I en un primer moment, quan em van proposar de canviar de galeria no veia el motiu de canviar, perquè ja estava bé allà on estava; però, al cap d'uns anys, es va presentar l'ocasió i vaig canviar. Em vaig passar a la Maeght.

—Entre la primera trobada del Miró al seu taller i la visita a casa seva de Miró i

Llorens Artigas hi ha un altre encontre, a París a la galeria Maeght...

—Miró mateix m'havia dit de portar un parell o tres de quadres a la galeria perquè els veïessin. Però llavors tenien un director a qui no van agradar, va trobar que encara era una mica immadur... La qüestió és que no em van fer cap oferta. Era abans que entrés a treballar amb el Stadler. Això em va decepcionar una mica, però amb els anys vaig comprendre que tenien molta raó, perquè encara feia pocs anys que pintava. Jo tenia les presses que tenen els joves d'exposar i triomfar a París.

—¿Es van veure alguna altra vegada amb Miró, a banda aquestes tres?

—Ens vàiem aquí, a Barcelona, no gaire sovint, però ens vàiem. També havíem anat alguna vegada al taller de Gallifa del Llorens Artigas...

—I Miró ¿què en pensava, de la seva obra?

—Si li agradava, ho deia i feia allò que feia ell (aixecant el puny amunt i el braç en forma de mitja lluna) “¡molt bé noi, molt bé, endavant!”. Ell també em preguntava què en pensava jo, de la seva pintura..., era molt curiós.

—¿I vostè que li deia?

—Per començar, m'atabalava molt, perquè ho trobava un honor immerescut, que el Miró em consultés alguna cosa. Però després vaig veure que era una cosa ben normal entre artistes. “Molt bé noi, aquesta vegada ho has encertat”, em deia. Vam agafar molta confiança i molta estima mútua. La prova és que quan es va fer la Fundació aquí a Barceona, ell va voler de seguida que jo entrés en el patronat. Me'n vaig ocupar bastant, de la Fundació, al principi.

—Durant tota la seva vida, Miró ha estat punt de referència, tant per la trajectòria artística com per la seva qualitat humana, ¿veritat?

—Sí, exactament. Jo li tenia una gran admiració com a artista, perquè havia sabut mantenir una cosa que, per a mi, és essencial i que és un guany que tenim els artistes moderns, que és ser independents. No dependre dels encàrrecs com passava abans amb els reis, l'església i l'aristocràcia. I fins i tot una independència respecte als poders polítics i respecte als mateixos grups d'artistes. Que és el que li va passar a ell amb el surrealisme. El surrealisme tenia coses molt interessants, però segurament que hi havia moltes coses amb què Miró no estava d'acord, i al final se'n va apartar. Cosa que també va passar a Foix respecte a Dalí. Miró ha estat, en aquest sentit, un model artístic. I també em va obrir molt els

ulls respecte a algunes idees polítiques i respecte a la cosa catalana. En aquell moment anàvem molt desorientats, els joves, es feia tanta propaganda antidemòcrata que al final estàvem desconcertats. Ja no sabíem ben bé què era la democràcia, i si les democràcies eren vàlides o no. El fet que hi hagués algunes personalitats, encara que molt poques..., això ens va fer obrir els ulls i ens va ajudar a anar evolucionant. Pau Casals mateix en el camp de la música, que va testimoniar tant també per Catalunya. Hi havia tres o quatre figures que ens servien de model per a anar comprènent el que passava al voltant nostre.

del Dau al Set ara ens hauríem d'embarcar en unes disquisicions que no sé si vénen gaire a tomb. A Dau al Set molta gent ens han pintat com un grup coherent, i és totalment incert. Pensàvem d'una manera totalment diferent. I sobretot Joan Josep Tharrats, que imprimia el *Dau al Set*, tenia una obsessió i un encantament pel Dalí que els altres no compartíem, i alguna vegada a la revista havia fet alguna mala passada. Perquè en una petita antologia que va fer de la pintura catalana, va posar a la portada un dibuix d'en Dalí, que tant al Brossa com a mi mateix ens feia fàstic. Era una mena de caricatura d'un dibuix de Leonardo da Vin-

models aquí a Catalunya. L'un era Miró i l'altre, Dalí. Perquè l'un era el bo i l'altre, el dolent. I em sembla que el temps m'ha donat la raó. Dalí va ser interessant fins que va venir la guerra civil, pràcticament. Però després es va anar tornant cada vegada més conservador.

—*Miró va costar que fos acceptat aquí, fins i tot per sectors d'esquerres.*

—Va coincidir que la gent d'esquerres estaven influïts per una estètica més neorealista, de temes sociològics... i a Miró, el veien com un home rar que estava als núvols. Sense adonar-se que a la llarga potser els qui influeixen més en la societat són

Antoni Tàpies: "En aquell moment el teníem present, però no et pensis que era acceptat per tothom. Hi ha gent molt carca i artistes que es pinten de moderns, com l'escultor Subirachs mateix, que li tenia una mania tremenda."

—*De l'obra de Miró, ¿què és el que, a vostè, l'ha influït més? ¿Què és el que va descobrir amb ell com a pintor?*

—Em va descobrir el fet d'haver comprès molt bé el llenguatge realment pictòric: els colors en llibertat, els signes, l'impacte dels colors primaris, els colors purs...

—*Breton va dir que Miró era el més surrealista dels surrealistes.*

—En el fons el trobaven tan estrany i tan especial que sí, segurament que li devien tenir veneració. Això va ser sobretot a partir de l'any 25. Miró va fer un canvi fantàstic. El que va fer al 1925 i als anys 30 és el model mironià que més ha influït en l'art universal de tots els països. En l'expressionisme abstracte americà hi ha artistes que es van influir directíssimament d'aquest moment de Miró.

—*I en la vostra primera època, també força surrealista, dins el grup Dau al Set, ¿va ser punt de referència Miró?*

—És clar. El que passa és que amb això

ci, que no tenia res de modern ni d'actualitat ni..., en fi. Així i tot, als primers números vam fer una mena d'homenatge a Miró en una pàgina on hi havia una reproducció, i en Brossa li va fer un text molt bonic. En aquell moment el teníem present, però no et pensis que era acceptat per tothom. Hi ha gent molt carca i artistes que es pinten de moderns, com l'escultor Subirachs mateix, que li tenia una mania tremenda.

—*Així, doncs, en la vostra generació d'artistes, Miró era venerat per uns i odiat per altres...*

—Sí, exactament. Potser afortunadament.

—*¿Per què?*

—Sí hi ha massa unanimitat, malament. Això és una dita del llibre de Tao: quan tothom està d'acord amb el que és la bellesa, llavors apareix la lletgesa.

—*A vostè, suposo que això l'ajuda a refermar-se en la seva trajectòria personal...*

—A mi, de seguida se'm van formar dos

aquests rars o místics, o digue'n com vulguis.

—*¿Em podria concretar més com ha influït Miró en la seva persona i en la seva obra?*

—És una influència interior. Aquests aspectes de transformar l'art en una mena de cerimònia màgica. Potser aparentment no es veu gaire. Tu agafes un dels meus quadres i, molta influència del Miró, no s'hi veu. És una influència més interna, d'actitud humana, de visió del món. I moltes coses, les he descobertes fins i tot més tard. Jo tenia un instint, m'agradava Miró, utilitzant aquest mecanisme que tenim més ràpid d'interpretar les coses, que és sense raonar-ho gaire; m'agradava. De més gran ho he analitzat una mica més i veig que té aspectes que han estat molt essencials en la pintura moderna. L'interès, per exemple, pel budisme. En aquella època estava molt de moda el budisme tibetà, potser va ser el que el va influir més, la idea del buit, als

anys 20. De jove jo no ho sabia, ho he sabut més tard. Han estat bastantes coses, han estat una lliçó. Però no una lliçó servil. Jo també he intentat de buscar el meu vocabulari, la pròpia interpretació.

—*Ha parlat de coincidències. ¿Em podria dir les divergències?*

—No recordo cap desacord. Funcionàvem tan sincronitzats, diguem, que no sabria què criticar-li. No vol dir que fos perfecte, però jo m'hi trobava molt bé, amb la seva manera de pensar i de fer. Era un exemplar humà que, a mi, m'anava bé.

—*¿Recorda alguna anècdota d'algun dels seus encontres?*

què ha aportat Miró al món de l'art?

—Una mica, ja ho em dit: aquest llençatge dels colors purs, dels signes, de coses dites en una clau misteriosa i màgica, amb una concepció de l'univers on tot encaixa i es combina i s'ajunta l'una cosa amb l'altra... que és una visió molt moderna, fins i tot del món de la ciència. Aquesta idea que tu i jo no estem separats i se sap que entremig de nosaltres hi ha uns camps de forces, camps magnètics... i tot això és el que constitueix tot l'univers, una mena de xarxa contínua... Després, això es va desenvolupar més. Aquesta idea del *contínuum*, la té molt el Jackson Pollock, que

aquest logotip és molt mironià o aquesta imatge és mironiana... ¿Vostè creu que aquestes comparacions són una trivialització de Miró?

—Aquest és l'aspecte negatiu de les influències, que no se n'haurien de dir ni influències. Còpies que la gent fa, i ho trivialitza tot. Jo, modèstia a part, penso que una veritable influència és la que Miró ha tingut en mi. Amb qui de vegades estèticament he fet una reacció: si Miró utilitzava colors molt vius, jo he fet a l'inrevés. Les coses amb els anys es gasten i perden la seva eficàcia. Està molt bé el que Miró feia en el seu temps, però continuar la mateixa

“Els surrealistes trobaven tan estrany i tan especial a Miró que segurament li devien tenir veneració. Això va ser a partir de l'any 25.”

En la foto, *El carnaval d'arlequí*, l'obra que marca l'inici de l'etapa surrealista de Joan Miró (1924-25).

—Una vegada vam fer un intercanvi de pintures. Jo li vaig donar una pintura meua i ell me'n va donar una de les seves. I va venir a triar-la a casa amb la seva dona. Van triar la que van voler i després la hi vam enviar a Palma. El quadre que va triar era una imatge bastant especial i em sembla que bastant única en la història de la pintura. Era la imatge d'una aixella: un tros de braç amb pèls de veritat i tot. Al cap de bastant temps, d'anys, li va anar a fer una entrevista en Georges Raillard, i li va preguntar què opinava de l'aixella que tenia del Tàpies. I el Miró va respondre sorprès: “¿Una aixella? Ai, no ho havia vist pas que fos una aixella. Hi veia una forma, hi havia uns pèls...”, però no s'havia adonat que fos una aixella. Em va fer molta gràcia. Tenia com una innocència... Tenia reaccions de puresa, com els nens.

—*Vostè ens ha fet descobrir en el món de l'art l'abstracció matèrica, les textures i els materials inservibles... ¿em podria dir*

pintava aquesta mena de nervis que ho integren tot. I jo mateix també he contribuït en aquesta visió que les coses són fetes de grans de pols, de terra i de sorra, com una infinita combinació atòmica...

—*¿Creu que Miró és el pintor que estèticament ha influït més en l'època actual?*

—Es podria dir que sí, que és un dels que hi ha influït més. És clar, hi ha hagut uns focus d'influència que no han estat tan personals com els de Miró, la idea de pintura abstracta. Ha estat una influència esclatant que va impulsar un grup de russos, des del suprematisme de Malèvitx, Kandinsky... I crec que Miró els va conèixer i el devien influir, a ell també. Aquesta idea de l'espai pur i pocs elements no figuratius. Aquests moviments han tingut un impacte més universal, però, a través de Miró aquesta influència ha estat més potenciada, perquè Miró hi va introduir molts altres elements.

—*Dins aquesta tesi hi hauria l'altre aspecte. Moltes vegades sentim que es diu:*

idea de fer colors vius em va semblar que no era eficaç en el moment que vaig començar a sortir a la palestra artística. O sigui, que les veritables influències de vegades no ho semblen, influències, però són les més profundes. En canvi, aquesta gent que agafa els aspectes externs, les estrelletes..., això són les males influències. Em sembla inacceptable, ho trobo vergonyós i em sembla que hauria de ser prohibit.

—*¿Li sembla bé el plantejament que s'ha fet de l'any Miró?*

—Aquests problemes dels centenaris celebrats d'una manera massiva i general, jo no sé si ajuden gaire. Atrauen la gent que no n'havia sentit mai el nom. Però, per als qui poc o molt ja el coneixen, més aviat són desfavorables, trobo. Moltes vegades no s'interpreta bé el sentit que volia donar l'artista. Al Miró, que era tan auster, tan franciscà..., no sé si li agradarien aquestes ostentacions. Però, vaja, val més això que res.

Montse Serra